

der kan være den, der selv bruger Gaarden, ligegyldigt, om Gaarden, dersom han vil overlade dens Brug til Andre, er underkastet Indskrænkninger eller ikke, saa troer jeg, som sagt, ikke, at det er nogen stor Forringelse, der følger af Resol. af 1806.

Det andet Spørgsmaal, jeg derefter kommer til, angaaer den Fremgangsmaade, som er foreslaaet i Lovudkastet til at vurdere Fæsteretten. Jeg maa tilstaae, at den Maade, hvorpaa dette Forhold i Forslaget er opgjort, i og for sig ikke tiltaler mig selv meget. Jeg vilde antage, at det Unseligste var, om hele dette Forhold strax kunde opgjøres mellem Godseieren og Bonden; thi deraf, at Forholdet henstaaer saa lang Tid, flyder ikke uvæsentlige Ulemper. Saaledes vil det være meget vanskeligt for en Bonde, saalænge hans Forhold ere af den Bestaaenhed, at kunne udstykke, og paa den anden Side kan det være forbundet med Ubehageligheder for Godseieren, at hans Kapital saa længe skal henstaae uopstelig. Men, hvad der har bevæget mig til dog at foretrække den Fremgangsmaade, som er foreslaaet i Lovudkastet, er Umuligheden af at vurdere Fæsteretten paa en fuldkommen retfærdig Maade. Man vil maasse sige: man kunde jo tage Fæsteprotokollerne, og deraf udfinde Gjennemsnittet af et Fæstes Varighed; men jeg troer, at man, ved at følge den Fremgangsmaade, vilde gjøre Bonden megen Uret. Der indtræder nemlig hyppigere Fæsteforandring, end man i Almindelighed antager. Det er sjeldent, at en Gaard bliver reent fæsteledig, men der indgaaes gjerne nye Overenskomster, medens det gamle Fæste varer, og disse Overenskomster tilveiebringes naturligtvis derved, at begge Parter troe derved at staae sig bedst; Sønnen er villig til, naagtet Fæstet endnu bestaaer, at gaae ind paa at tage nyt Fæste, fordi han derved haaber at opnaae billigere Bilkaar, og Godseieren er villig til at gaae ind derpaa, fordi han derved hurtigere kan faae Indfæstningen; saaledes er det ofte ved gjensidig Overenskomst, at Fæstets Varighed affortes. Men, dersom man nu vilde vurdere Fæstet efter den ved frivillige Overenskomster forfortede Fæstevare, vilde man derved aabendart gjøre Bonden Uret. Jeg troer altsaa, at man heraf

vil see, hvilke Vanskeligheder der ere forbundne med Vurderingen af Fæsteretten. Lader os antage, at Livsfæstet svarede til sin Navn, at det kun var paa Mandens Livstid, saa kunde det synes, at det var let at vurdere Fæsteretten. Naar man veed en Mandes Levetid, saa veed man ogsaa, hvormange Aar det er sandsynligt, at han vil vedblive at leve, og denne Sandsynlighed kunde man da lægge til Grund for Beregningen. Jeg indrømmer, at man herved vilde opnaae et Slags Retfærdighed; men det vilde kun være en Gjennemsnitsretfærdighed, en Retfærdighed imod Fæsterne i det Hele, men ikke en Retfærdighed mod de Enkelte. Den sunde og stærke Fæster vilde forurettes, den sygelige og svagelige vilde derimod begunstiges ved at vælge en saadan Fremgangsmaade. Ja, naar Godseieren ogsaa paa sin Side havde det i sin Magt at forlange Afløsning, kunde man sige, at ialtfald vilde Godseierne ikke derved blive forurettede; men, da Retten til at forlange Afløsning efter Forslaget ene er nedlagt i Fæsternes Hænder, er det deraf en Følge, at Godseierne derved kunde blive forurettede; thi det kunde da netop hænde sig, at de sygelige og skrøbelige Fæstere forlangte Afløsning, og at de sunde og stærke vilde undlade at gjøre det, hvoraf fulgte, at man maatte tie til Løgeattester, men at bringe Løgeattester i Anvendelse ved Taxationer, troer jeg dog virkelig vilde være forbundet med store og væsentlige Ulemper. Jeg siger altsaa, at selv om Fæstet var indgaaet paa Mandens Levetid, vilde man dog kun derved opnaae en Gjennemsnitsretfærdighed, og ikke Retfærdighed mod den Enkelte, men en Gjennemsnitsretfærdighed er, mine Herrer! en daarlige Retfærdighed, og her bør kun være Tale om Retfærdighed mod den Enkelte. Naturligtvis fordobbles Vanskeligheden derved, at Fæstet ikke alene er indgaaet paa Mandens, men ogsaa paa Kones Levetid; men, hvad der efter min Formening gjør det aldeles umuligt at taxere Fæsteretten, naar man ikke vil lade sig nøie med en Vurdering, der gaaer i Blinde, det er, at Fæstet ikke blot er indgaaet paa Mandens og en bestemt Kones, men tillige paa Mandens og en ubestemt Kones Levetid. Dersom Manden er gift med en gam-